

Wydział Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji Uniwersytet Warszawski

Sprawozdanie z oceny własnej – doświadczenia jednostek w uznawaniu efektów uczenia się osiągniętych poza edukacją formalną (2014)

1. Opis

1a. Wpływ niżu demograficznego na funkcjonowanie jednostki

Według danych MNiSzW, w roku akademickim 2012/2013 w polskich uczelniach studiowało 1 675 815 studentów, zgodnie zaś z prognozami MNiSzW w następstwie niżu demograficznego liczba studiujących w r. 2024/2025 spadnie do 1 254 000 (czyli o 25%), a w r. 2035/2036 wynosić będzie ok. 1 486 000 (czyli o ok. 9% mniej niż w r. 2012/2013).

Czy w trwającej kadencji władze jednostki podjęły analizę wpływu niżu demograficznego na jej obecne i przyszłe funkcjonowanie (np. przy okazji opracowywania strategii jednostki)?

Tak, na Wydziale Stosowanych Nauk Społecznych i Resocjalizacji (dalej jako WSNSiR lub Wydział) prowadzone są analizy wpływu niżu demograficznego na jej funkcjonowanie jednostki – obecnie i w przyszłości. Są one aktualizowane corocznie, z uwzględnieniem danych za ostatnie 5 lat. Przy czym sytuacja obecna różni się ze względu na wpływ uwarunkowań demograficznych w obu Instytutach współtworzących WSNSiR. W Instytucie Stosowanych Nauk Społecznych (dalej jako ISNS) zanotowano spadek liczny studentów, przede wszystkim na studiach niestacjonarnych i na studiach stacjonarnych II stopnia. Sytuacja na studiach stacjonarnych I stopnia, a także na studiach podyplomowych jest bardziej stabilna. Natomiast w Instytucie Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji (dalej jako IPSiR) wpływ czynników demograficznych w znacznej mierze równoważony jest obecnie przez napływ nowego „strumienia” studentów, co jest efektem otworzenia nowego kierunku nauczania – kryminologii, pozytywnie zweryfikowanego na „rynku edukacyjnym”.

Analizy fluktuacji studentów pokazują jednak, że na spadek liczebności studentów w poszczególnych rocznikach wpływają nie tylko uwarunkowania demograficzne. Zauważalny jest np. rosnący odpływ studentów w trakcie roku akademickiego, co wydaje się być związane ze zmieniającym się stylem studiowania (większa łatwość studentów w podejmowaniu decyzji o rezygnacji ze studiów, większa skłonność do poszukiwań przez studentów swego miejsca przez „próbowanie” kolejnych kierunków, a nawet zjawisko pozornego podejmowania studiów); wydaje się też być to w jakiejś mierze rezultatem zmiany zasad rekrutacji (rekrutacja ogólnouczelniana na studia licencjackie ma mniejszą trafność w zakresie selekcji kandydatów).

Zauważalny jest wreszcie problem spadającej z roku na rok (w przypadku ISNS) liczby studentów kontynuujących studia magisterskie w macierzystej jednostce po ukończeniu studiów licencjackich. To z kolei wydaje się być konsekwencją błędu strukturalnego w zasadach organizacji dwuletnich studiów magisterskich, w których te same zajęcia oferowane są (bo takie są formalne wytyczne) studentom kontynuującym kierunek i studentom, którzy ukończyli licencjat na innych kierunkach. Uwzględnienie potrzeb i możliwości tych drugich rzutuje (negatywnie) na atrakcyjność studiów dla tych pierwszych.

Jeśli tak, to kto dokonywał tej analizy (np. władze jednostki, Zespół Zapewniania Jakości Kształcenia, komisja lub komisje Rady jednostki, specjalnie powołany zespół ekspertów, inne)?

Władze obu Instytutów i funkcjonujące w ich ramach Zespoły robocze analizowały – w ramach wydziałowych prac nad zapewnianiem jakości kształcenia – opracowane statystyki naboru studentów w ostatnich pięciu latach. Kwestia ta była wielokrotnie dyskutowana podczas zatwierdzania limitów na studia na posiedzeniach Rady Programowej (ISNS) i Komisji ds. Programów Studiów (IPSiR), a następnie Rad Naukowych obu Instytutów i Rady Wydziału. Zgromadzone dane są także analizowane przez Wydziałowy Zespół ds. Podnoszenia Jakości Kształcenia.

Czy w wyniku tej analizy zaplanowano konkretne działania zapobiegające negatywnym następstwom niżu demograficznego?

Tak, zaplanowano i podjęto odpowiednie działania na Wydziale. Działania te były sprofilowane do sytuacji i potrzeb w każdym z Instytutów współtworzących WSNSiR.

W ISNS zostały podjęte działania reformujące programy ścieżkowe zarówno na studiach I, jak i II stopnia: zaktualizowano programy ścieżek specjalizacyjnych już prowadzonych, przygotowano programy nowych ścieżek specjalizacyjnych, które zastąpiły ścieżki nie wybierane przez studentów, a tym samym „martwe”); trwają prace nad reformą programu studiów stacjonarnych II stopnia (przewidywane jest wprowadzenie kilku tematycznych modułów porządkujących program studiów i umożliwiających w ramach każdego modułu wybór nie tylko przedmiotów o określonym profilu, ale i określonym poziomie zaawansowania). Ich celem jest zwiększenie atrakcyjności programu studiów (zarówno dla studentów kontynuujących kierunek, jak i po ukończeniu licencjatu na innych kierunkach), a przez to pozyskanie nowych studentów. Podjęto także prace zmierzające do poprawy promocji studiowania w ISNS; np. nad nową stroną internetową i logo Instytutu; powołany został zespół ds. reputacji ISNS.

W IPSiR podjęto w ramach prac Komisji ds. Programów Studiów okresowe przeglądy programów kształcenia na poszczególnych kierunkach w celu ich aktualizacji ze względu na zmieniające się wymogi rynku, ale także budowania unikatowości oferty programowej na prowadzonych na poszczególnych kierunkach, będącej integralnym elementem strategii opartej na wyróżnianiu, co wpływa na kształtowanie przewagi konkurencyjnej na rynku edukacyjnym.

W obu Instytutach prace programowe prowadzone są we współpracy z samorządem studentów.

1b. Doświadczenia jednostki w uznawaniu efektów uczenia się osiągniętych poza uczelnią

Zarówno w latach 90. ubiegłego wieku, jak i w ciągu ostatnich kilkunastu lat osoby posiadające już doświadczenie zawodowe podejmowały na UW studia zaoczne (ale także podyplomowe, a niekiedy dzienne), np. nauczyciele będący absolwentami filologii rosyjskiej podejmowali studia na kierunku filologia polska; pracownicy archiwów – studia na kierunku historia, specjalizacja archiwistyka itp.

Czy w jednostce zaliczano już doświadczenia zawodowe studentów na poczet przedmiotów/modułów programu studiów (dziennych, zaocznych, podyplomowych)?

Jeśli tak, to prosimy o przedstawienie przeglądu dotychczasowych praktyk w tym zakresie – sięgający nawet lat 90. i uwzględniający doświadczenia prodziekanów ds. studenckich, dyrektorów ds. studenckich, kierowników studiów podyplomowych, kierowników studiów zaocznych.

Na Wydziale nie zaliczano do tej pory doświadczenia zawodowego studentów w poczet przedmiotów, modułów czy ścieżek specjalizacyjnych wyodrębnionych w programach studiów.

Pewne rozwiązania w tym zakresie – z uwzględnieniem wytycznych MNiSzW oraz propozycji Senatu UW – będą przedmiotem prac Rad Pracodawców, nad których powołaniem podjęto działania organizacyjne zarówno w ISNS, jak i IPSiR. Działania te są koordynowane na szczeblu Wydziałowego Zespołu ds. Podnoszenia Jakości Kształcenia i zakończą się jesienią 2014 roku, rozpoczęciem prac przez obie Rady. Przyjęto analogiczne usytuowanie wspomnianych Rad w obu Instytutach: w ISNS przy Radzie Programowej, a w IPSiR – przy Komisji ds. Programów Studiów.

Na Wydziale są natomiast stosowane procedury zaliczania przedmiotów ze studiów zagranicznych,

2. Dobre praktyki w ocenianej dziedzinie (rozwiązania sprawdzone i godne upowszechnienia)

Jakie rozwiązania (procedury) spośród odnotowanych w punkcie 1b. sprawozdania można uznać za rozwiązania sprawdzone i godne upowszechnienia?

Na Wydziale, jak zaznaczono w pkt 1b, nie wypracowano procedur w tym zakresie.

3. Szanse i zagrożenia (w kontekście przewidywanych skutków niżu demograficznego) wynikające z proponowanych przez MNiSzW rozwiązań prawnych

Przyjęty przez Radę Ministrów w grudniu 2013 r. projekt *Ustawy o zmianie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym* zawiera m.in. zapisy:

Art. 1 pkt 99:

„Art. 170f. Senat uczelni określa organizację potwierdzania efektów uczenia się, w tym:

- 1) zasady, warunki i tryb potwierdzania efektów uczenia się;
- 2) sposób powoływania i tryb działania komisji weryfikujących efekty uczenia się.

Art. 170g. 1. Efekty uczenia się mogą zostać potwierdzone:

- 1) osobie posiadającej świadectwo dojrzałości i co najmniej 5 lat doświadczenia zawodowego – w przypadku ubiegania się o przyjęcie na studia pierwszego stopnia lub jednolite studia magisterskie;
 - 2) osobie posiadającej tytuł zawodowy licencjata lub równorzędny i co najmniej 3 lata doświadczenia zawodowego po ukończeniu studiów pierwszego stopnia – w przypadku ubiegania się o przyjęcie na studia drugiego stopnia;
 - 3) osobie posiadającej tytuł zawodowy magistra lub inny równorzędny i co najmniej 2 lata doświadczenia zawodowego po ukończeniu studiów drugiego stopnia albo jednolitych studiów magisterskich – w przypadku ubiegania się o przyjęcie na kolejny kierunek studiów pierwszego lub drugiego stopnia lub jednolite studia magisterskie.
2. W przypadku absolwentów kolegiów nauczycielskich, nauczycielskich kolegiów języków obcych oraz kolegiów pracowników służb społecznych przystępujących do potwierdzenia efektów uczenia się nie jest wymagane spełnienie warunku pięcioletniego doświadczenia zawodowego.
3. W wyniku potwierdzenia efektów uczenia się można zaliczyć studentowi nie więcej niż 50% punktów ECTS przypisanych do danego programu kształcenia określonego kierunku, poziomu i profilu kształcenia.
4. Liczba studentów na danym kierunku, poziomie i profilu kształcenia, którzy zostali przyjęci na studia na podstawie najlepszych wyników uzyskanych w procesie potwierdzenia efektów uczenia się, nie może być większa niż 20% ogólnej liczby studentów na tym kierunku, poziomie i profilu kształcenia”.

Art. 42:

„Senaty uczelni są obowiązane, w terminie do dnia 30 czerwca 2014 r., podjąć uchwały w sprawach, o których mowa w art. 170f ustawy, o której mowa w art. 1, w brzmieniu nadanym niniejszą ustawą”.

3a. Szanse

Jakie szanse dla jednostki – zdaniem władz jednostki i Zespołu Zapewniania Jakości Kształcenia – wynikają z proponowanych przez MNiSzW rozwiązań prawnych?

Zaproponowane rozwiązania prawne stwarzają szanse w kontekście zagospodarowania przez Wydział określonego potencjału studentów (i potencjalnych studentów) dysponujących już dzięki posiadanemu doświadczeniu zawodowemu określoną wiedzą, umiejętnościami i kompetencjami społecznymi, umożliwiającymi dalsze podnoszenie kwalifikacji bądź też ich profilowanie, co można traktować jako szansę w kontekście zmian demograficznych, a tym samym budowaniu przewagi konkurencyjnej wyższej uczelni i wchodzących w jej skład jednostek. Ponadto doświadczenie osób o których mowa w proponowanym przez MNiSW rozwiązaniu prawnym można traktować jako pewien potencjał, który można próbować wykorzystać w pracach ze studentami.

Przykładowo, w ISNS efekty uczenia się mogłyby być potwierdzane na niektórych ścieżkach specjalizacyjnych związanych z praktyką, np.:

- Ścieżka specjalizacyjna „Antropologia współczesności - praca w instytucjach i organizacjach zajmujących się życiem kulturalnym mogłaby być certyfikowana jako animacja działań kulturalnych – w porozumieniu z pracodawcą studenta- przy stosowaniu odpowiedniej obiektywizującej procedury!

- Ścieżka specjalizacyjna „Zarządzanie kadrami” – analogiczne rozwiązanie dla osób mających doświadczenie w pracy zawodowej w działach personalnych firm;

- Ścieżka specjalizacyjna „Organizacje pozarządowe” – analogiczne rozwiązanie dla osób mających doświadczenie w kierowaniu organizacją pozarządową czy programami/projektami tych organizacji.

W tych i innych przykładach może to być szansa dla osób mających tytuł licencjata, na uzyskanie dodatkowego certyfikatu potwierdzającego specjalizację, jaką otrzymują studenci ISNS kończący w/w ścieżki.

W IPSiR efekty uczenia się mogłyby być potwierdzane na następujących specjalizacjach występujących na studiach na kierunku profilaktyka społeczna i resocjalizacja pierwszego stopnia:

- specjalizacja wychowanie resocjalizujące – w przypadku pracy w instytucjach o profilu wychowawczym, bądź resocjalizującym po przedstawieniu przez studenta odpowiedniej dokumentacji. Analogiczną procedurę można byłoby przyjąć w przypadku pozostałych specjalizacji (specjalizacja prawno-kryminologiczna, specjalizacja migracje i integracja między kulturowa, specjalizacja polityki publiczne, specjalizacja rewitalizacja i innowacje społeczne).

Podsumowując, takie i tym podobne rozwiązania mogłyby zachęcić do studiowania na uniwersytecie praktyków, których w obecnym stanie prawno-instytucjonalnym może zniechęcać nieuwzględnianie w programie studiów ich doświadczenia. W sytuacji zastosowania nowych rozwiązań tacy studenci nie musieliby uczyć się od podstaw tego, co już umieją. Ale trzeba opracować klarowne i obiektywne procedury weryfikacji wiedzy, umiejętności i kompetencji, np. egzamin komisyjny, sporządzenie raportu itp.

3b. Zagrożenia

Jakie zagrożenia dla jednostki – zdaniem władz jednostki i Zespołu Zapewniania Jakości Kształcenia – wynikają z proponowanych przez MNiSzW rozwiązań prawnych?

Władze i środowiska naukowe w obu Instytutach współtworzących WSNSiR uznają rozwiązania proponowane przez MNiSzW za kolejny krok w kierunku przekształcania uniwersytetu w wyższą szkołę zawodową, który to proces generalnie oceniany jest przez nas negatywnie jako podważający tożsamość uniwersytetu i charakter kształcenia uniwersyteckiego.

Można też wskazać dwa zagrożenia szczegółowe. Po pierwsze, możliwość ubiegania się przez studentów o zaliczenie zajęć uniwersyteckich n podstawie praktyki zawodowej może być wykorzystywane do prób omijania/unikania zajęć ze względu na nieokreślone bliżej „kompetencje” nabyte w przypadkowych i niekontrolowanych okolicznościach, i w konsekwencji – skutkować obniżeniem jakości i poziomu nauczania w ramach kształcenia uniwersyteckiego.

Po drugie, prawdopodobne jest wystąpienie i następnie pogłębianie się dysproporcji w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych studentów z doświadczeniem zawodowym i bez niego. Dodatkowo to, co można traktować jako szansę, czyli zagospodarowanie określonego potencjału studenckiego (por. pkt 3a), jawić się może także jako zagrożenie w warunkach konkurencyjności współczesnego rynku edukacyjnego, gdyż uczelnie prywatne mogą znacznie elastyczniej podchodzić do tworzenia i wdrażania procedury weryfikacji efektów uczenia się, czego konsekwencją może być rosnące zainteresowanie owymi uczelniami jako „łatwiejszymi”.

4. Załączniki (pomocne UZZJK w pracach nad sprawozdaniem z oceny własnej w skali całej uczelni).

Uwaga: załączniki nie będą publikowane wraz ze sprawozdaniem.

Sprawozdanie, opracowane przez Wydziałowy Zespół Zapewnienia Jakości Kształcenia zostało zaakceptowane przez Dziekana wydziału w dniu 18 czerwca 2014 r. .

Podpis Dziekana wydziału

Podpis Przewodniczącego WZZJK

/-/ Dr hab. Wojciech Pawlik prof. UW

/-/ Dr Marek Rymsza